

Lindegaarden.

Erindringer af Figurmalerinde *Sofie Holten*.

Ja, hvad var Lindegaarden for os Børn?

Lindegaarden, det var Oldemor! Og Oldemor var Top-punktet af al festlig Glæde. Hvor virkede det ikke beroligende, naar vi om Aftenen laa og smaasludrede, og Barne-pigen blot aabnede Døren og sagde: „Skynd Jer nu at sove, husk, I skal til Lindegaarden imorgen, og Jens Jørgen kommer tidligt! Og man skyndte sig at sove for om Morgenens at blive vækket med: „Skynd Jer nu ud af Sengen, at I kan være klædt paa til Jens Jørgen kommer!“ Og Drengene var næppe vaagne, før de vendte Kolbøtter i deres Senge, og hele Flokken stod ganske stille og artig og skreg slet ikke, naar de blev vasket i Ørene. Ja, det var en Fest, naar Øllebrøden var for-tæret, og man fik det tærnede Bomuldsforklæde af, og det fine, hvide Busseronneforklæde kom paa! Naar endelig Vognen kom, og Hestene med adstadige, næsten bløde Hovslag drejede om i Alléen, hørte man kun Blinkernes sagte Akkom-pagnement, til Vognen en-tro-tre holdt foran Kapellaniets Dør, og hele Flokken, i Reglen fire, fem, seks Stykker, blev puttet ind i den lyse Vogn med hvide og gulgrønne Striber paa Vognsæderne. Man klemte sig sammen, til man var saa lille, at man næsten slet ikke eksisterede, alt medens Moder sagde til Kusken: „Værs'god, kørs saa!“ og til os: „Aa, I ryster nok sammen, sid nu blot stille!“ Og saa gled Vognen lige saa lydløst ud af Skuldelev By og udover Markerne ad Skibby til. — Efter en lille Times Kørsel svingede vi ved Lindehuset,

Amtsgrænsen løber mellem Krabbesholm i Gershøj Sogn, Københavns Amt, og Lindegaarden, Skibby Sogn, Frederiksborg Amt.

og det kneb ikke at række Hals og se, om det stod der endnu; men det varede kun et Øjeblik, saa smældede Jens Jørgen med Pisken, og vi kørte igennem Porten op for Døren, hvor kærlige Hænder hjalp os ud, hvorpaa vi blev stillet op i Trappestuen og endnu en Gang mønstrede, før vi fik Lov til artigt at gaa stille op ad Trappen og ind gennem Urværelset, hvortil Døren stod aaben fra Oldemors Stue, — og der sad hun, og i et Nu var man derinde og nejede og kyssede ærbødigt de udstrakte Fingerspidser, der ikke var dækket af de ru Randers Halvhandsker, som hun altid havde paa. Naar Oldemor saa hele dette Mylder af Oldebørn komme ind, straaled hendes Ansigt i et stort Smil under den fine, hvide, krusede Kappestrimmel, som sad tæt ind om hele Ansigtet. Tilsidst kom de smaa, som en for en blev rakt hen af Barnepigen og af den gamle Dame besigtigede og befundne at være vel i Stand.

Solen skinnede gennem det grønne Løv paa de store Linde træer, der stod udenfor Vinduerne, og kastede blafrende Skær ind over det hele Sceneri, og de lyseblaa Glansshirtingsgardiner med det store, hvide Blomstermønster gav en fortræffelig Ramme til det Landskab, man øjnede gennem Ruderne. Oldemor sad som altid i det venstre Hjørne af den store Egetræs Tremmesofa, hvis tynde Tremmer var bøjet saaledes, at den blomstrede Glansshirtingspude gav et behageligt Rygstød; alt det blomstrede Tøj, som fortsattes i Sengeomhænget, der naaede lige til Loftet bag Ryggen af Sofaen, alt dette blomstrede gav Stuen et lyst og festligt Præg, der fyldte et Barne sind med stille Jubel; thi man dydede sig nok for at give sine Følelser et for højrøstet Udtryk, naar man saa hen paa den ærværdige gamle Dame. Foran Oldemors Plads var en bred Gang, hvor hendes Spiderok kunde staa; ved Bordet, der stod lige op til Vindueskarmen, sad de gamle Damer og Tanter, som var Gæster paa Lindegaarden enten for Livstid eller blot for Sommeren; de sad og syede i hvide Kapper med lyslilla Kappebaand og smilede til de smaa Oldebørn. Kærtegn og Kys var der ikke meget af; men Barnesjælene stemtes til højtidsfuld Andagt ved al den Godhed, der lyste ud af alle disse kærlige Ansigter, og man følte sig stille, næsten som hørte man en Beethovens Kvartet, hvad vi fra ganske smaa

var vant til. Fru Kocken, Oldemors Selskabsdame, sad ikke, men gik frem og tilbage og hjalp, hvor det trængtes til. „Aah, Fru Kocken, træk Uret op“, hørte vi Oldemor sige, og lige saa stille samledes vi om den lille forgyldte Fløjtespiller, der lænede sig til Taffeluret paa Pillespejlskonsollen; de fineste, yndige, klare Fløjtetoner, en eller anden Operamelodi, gammeldags idyllisk, lød ud i Stuen; — ja, der var Fest hos Oldemor! Tiden mellem Frokost og Middag blev, naar Vejret var godt, brugt til at gøre kortere eller længere Ture i Haven, op paa Grænebakken eller, naar der var voksne med, ned i Sneglebrønden, hvor vi fik Lov til at løbe Kapløb om, hvem der først kunde naa Bunden. Ved Sneglebrønden passerede man ogsaa de store Damme, hvis Skrænter var bevokset med en Rigdom af vilde Blomster, Akelejer og store Muskedonnere. Her ind sugede jeg min første Kærlighed til svømmende hvide Aakander. Hist og her stod et højt Træ — en Fyr med flad, hvælvet Krone, en opstammet Gran, en enkelt Birk — og virkede i Silhouet mod Himlen eventyragtigt paa Barnesindet. Og saa op paa Grænebakken og hoppe fra det ene Trin til det andet — hvilket ikke altid gik af uden nogle ufrivillige Rulleteure for de mindres Vedkommende.

Gongonen lød, nu var det Tid at komme ind til Middag. Saa sad Oldemor i sin fine, gule, udskaarne Lænestol nede i det lille Kabinet, hvor Stolene stod som stive Soldater tæt op til Væggen, og hvor der bag ved Oldemor hang et stort Maleri, som Oldefar selv havde malet til hende, og hvor der med store Bogstaver stod: „Til min kære Hanne“, og selve Billedet havde ogsaa Silhouettræer og en Aa med en høj, hvid Bro over — vi fandt det ganske dejligt; og trods alle de Tusinder af Malerier, jeg har set i Europas forskellige Gallerier, paa Udstillinger og Museer, er dette Billede altid blevet staaende i min Erindring som *et kært Barndomsminde*.

Alle de mange Smaabørn fik efter Oldemors udtrykkelige Villie Lov til at være i Kabinettet og Dagligstuen, selv om der kom Gæster til Middag; men naar der skulde gaas til Bords i Salen, blev vi lodsede ud gennem den lange Gang, der tjente som Entré. Undertiden skete dog denne Udvandring lidt tidligere — saaledes husker jeg, at Godsejer *Hellmers* fra Over-

Allerede i 1799, kun fireogtyve Aar gammel, ser vi ham i Stiftsprovst Basts Stue blive viet til *Johanne (Hanne) Cathrine Mangor*, Datter af den kendte Læge og Stadsfysikus Elovius Mangor (død 1781).

Da Finanskollegiet i 1816 blev delt i en Finansdeputation og en Statsgældsdirektion, blev Holten Deputeret i sidstnævnte Institution, der nu fik sine Kontorer i hans Privatbolig ved Gammelstrand, Nr. 154 (nu Nr. 14). Han forblev i dette Embede, efter at han i 1839 var bleven udnævnt til Direktør for Øresunds Toldkammer lige til Finansministeriets Oprettelse i 1848. Kun blev Kontorerne ved hans Forflyttelse til Helsingør henlagt til den Fløj af Kristiansborg Slot, hvor senere Folketinget havde sine Udvalgsværelser.

Det var ifølge Kong Frederik VI's udtrykkelige Ønske, at Holten overtog Tolddirektørstillingen. Denne Stilling havde i de senere Aar nærmest været anset for en Sinecure, der tildeles forhenværende Hofmænd; den var den højest lønnede i Landet (15,000 Rigsdaler). I de finansielt set saare vanskelige Tider gjaldt det imidlertid om, at Staten havde en fremragende Dygtighed og en erfaren Forretningsmand paa den Plads, og Valget faldt paa Holten.

Familien flyttede nu til den store og ypperlige Direktørbolig i Helsingør (nedrevet efter Sundtoldens Afløsning), men dens Sommerbolig var og blev Lindegaarden. Da Oldefar døde, tog Oldemor fast Ophold paa Lindegaarden baade Sommer og Vinter. (I Alex. Wildes „Lyse og mørke Livserindringer“ findes en meget underholdende Skildring af et Vinterbesøg derude.)

Allerede i 1827 var Holten bleven Formand for Mæglerkorporationen, fra 1826—36 varetog han Kontorchefsforretningerne ved Bureauet for udenlandske Betalinger, 1829 blev han Konferensraad, 1831 Medlem af Direktionen for Statsgælden og den synkende Fond (indtil 1848). Han beklædte flere andre Tillidsposter og var Frederik VI's private Raadgiver i hans Pengesager. 1847 blev han udnævnt til Gehejmekonferensraad; han var desuden Storkors af Dannebrog og Dannebrogsmænd.

I sine „Memoirer“ fortæller Kommandør Alex. Wilde om

grethe v. Holten. Hendes Søster var gift med Stiftsprovst *Bast* i København, og der boede Nicolai Abraham H. (som var opkaldt efter sin Morbroder, den berømte Maler *N. A. Abildgaard*), baade da han gik i Efterslægtsselskabets Skole, og senere da han kom paa Rybergs Kontor. Man har endnu i Slægtens Eje to af hans Karakterbøger fra 1788—90, og det kan mulig mere en og anden at se, hvorledes Datidens Lærere skrev Elevernes Vidnesbyrd. 5te Decbr. 1789 har Skolens Inspektør, Digteren *Edvard Storm*, afgivet følgende: „Jeg har haft saa meget større Fornøjelse af at uddrage alle disse smukke Charakterer om vor Holten, som jeg ved og erfarer, at hans Sæder og Gemytsbeskaffenhed i alle Maader svarer til den Ros, han faar og fortjener for sin udmærkede Flid og Fremgang, hvortil jeg fremdeles ønsker ham Lykke.“ 19de Decbr. s. A. findes en med Navnet *Kierulf* underskreven Bevidnelse: „Jeg slutter denne Charakterbog ved Aarets Ende med at bevidne v. Holten samme Fornøjelse over hans Forhold og udmærkede Flid, som vor retskafne Storm har gjort.“ Den 23. Febr. 1790 blev der for Undervisningskommissionen afholdt Eksamen, ved hvilken *N. A. v. Holten* fik „udmærket godt“ i alle Fag med Undtagelse af Geometri, Aritmetik og Astronomi, i hvilke Fag han fik „ug+“.

Straks efter synes han at være kommet paa Rybergs Kontor. Nogle faa Aar efter bliver han Mægler i København, hvor nogle af hans Forretninger var Forhandling af de store Godsers Produkter, saaledes for Greve *J. G. Moltke*, Bregentved; ligeledes brugte Minister Grev *Schimmelmann* ham meget ved Vekselmæglerforretninger for det kongelige Bank- og Vekselkontor for at skaffe Ressourcer. Ved heldige Spekulationer i udenlandske Statspapirer blev han hurtigt en holden Mand.

Just Mathias Thiele skriver om ham i „Af mit Livs Aarbøger“: „Sin store Rigdom havde han erhvervet sig som Mægler ved en vistnok genial Begavelse i alt, hvad der vedrører Bankier-Forretninger, thi den var ikke grundlagt ved Arv; han havde tjent sig op fra at være Kontorbetjent og senere Bogholder i det Rybergske Hus. Det, som jeg, og med mig mangfoldige andre, mest maatte paaskønne og næsten beundre hos ham, var hans Kærlighed og Velvillie, der var større endnu end hans Rigdom.“

kraft staaende op under hele Handlingen og derpaa overværende Juletræet for at glæde Forældrene og de tilbageblevne Børn og dulme Savnet af de to smaa Yndlinge, hvis smaa sorte Kister saa kort i Forvejen havde staaet i den samme Stue. —

I Aaret 1869 tidligt paa Efteraaret kyssede jeg for sidste Gang den kære, hvide Haand; da laa den gamle Dame i sin Seng; det var den Morgen, Fader hentede sin Familie over til sit nye Præstekald Torning og Lysgaard i Nærheden af Viborg. Da jeg nogle Maaneder efter en Aften sad og spillede en Stephen Hellersk Etude, kom en af de smaa busende gennem Stuen og raabte med Børns sædvanlige Mangel paa Hensyn: „Har du hørt, at Fader har faaet Telegram, at Oldemor er død i Morges?“ Jeg fortsatte mit Spil; men det blev til en stille Klagemusik, til et Par store, kærlige Arme kom og tog mig i Favn, og Fader ganske stille hviskede: „Ja, du har alt-saa hørt det, at Oldemor er død.“

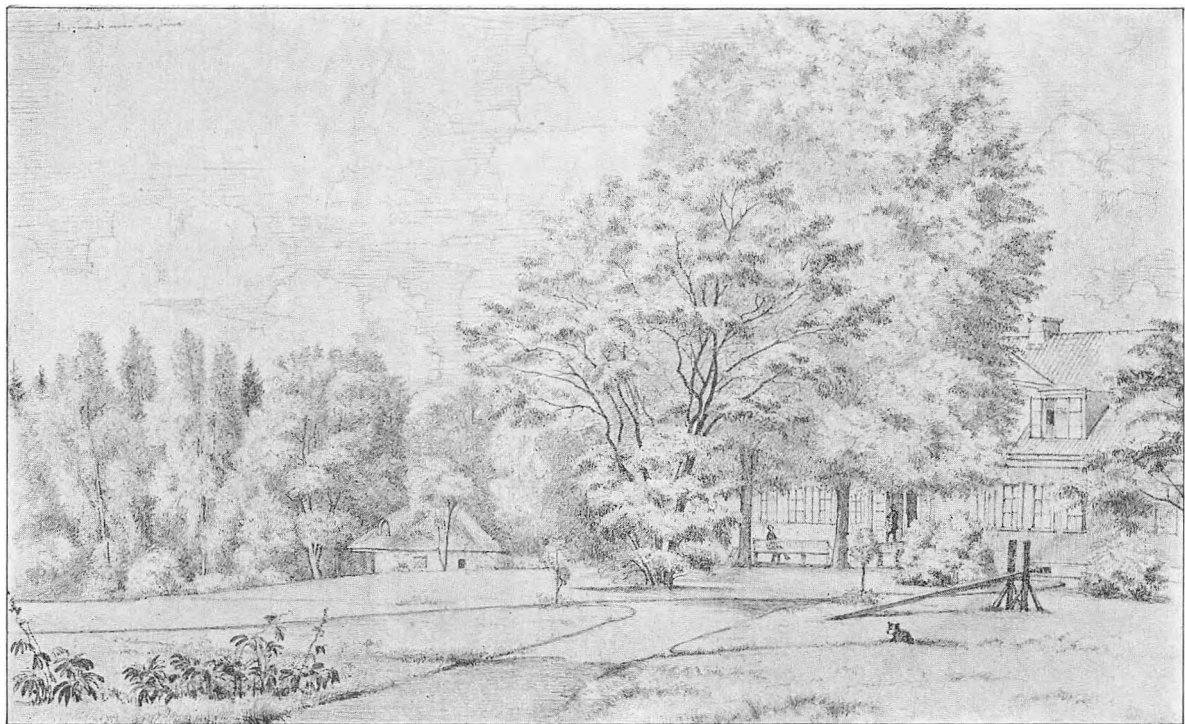
* *

*

Man tør vel gaa ud fra, at ligesom vi, da vi blev store, med Interesse hørte de ældre i Familien fortælle om, hvem Oldeforældrene var, det da maaske ogsaa vil kunne interessere andre at høre lidt nærmere om dem.

Vor Familie stammer fra Oberndorf ved Bremen, hvor den første kendte Mand af Navnet, Landmanden *Claus von Holten*, døde ca. 1662. Senere var Familien særlig knyttet til Byen Wilster, og nu om Stunder findes der talrige Medlemmer af den i Hamborg og andre Steder i Tyskland.

I Aaret 1717 indvandrede *Johann von Holten* i Danmark. Han havde som Snedkermester Arbejde paa det nye Kristiansborg Slot og fik senere Titel af Hofsnedker. I 1913 udgav „Slægtssamfundet Holten“ en Stamtavle over hans Efterkommere, der danner en vidtforgrenet Patricierslægt her i Danmark. Den mest fremragende af denne Slægt var uden Tvivl hans Sønnesøn *Nicolai Abraham von Holten* til Krabbesholm og Lindegaarden. Han var født i København d. 27de Marts 1775. Hans Fader var cand. pharm. *Hans v. Holten*, først Apoteker i Helsingør, senere Toldkontrollør i Næstved. Moderen var Arkivtegneren *Søren Abildgaards* Datter Ane Mar-

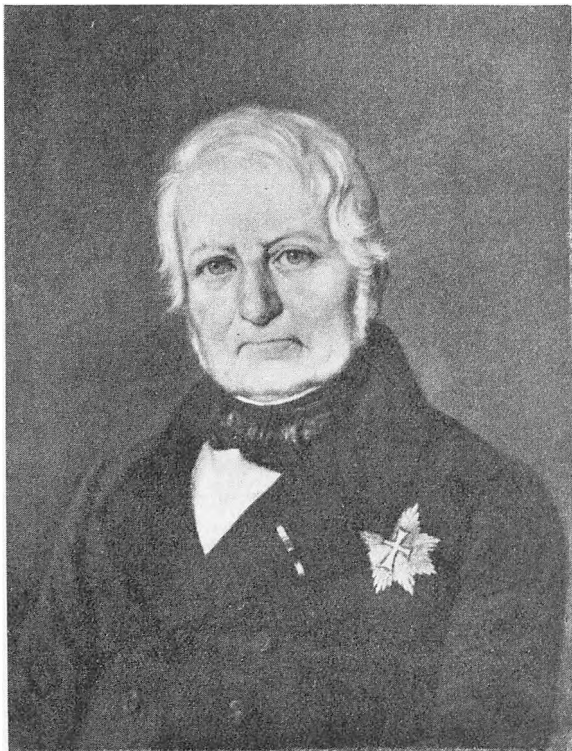
Lindegaarden.
Efter Tegning, rimeligvis af Just M. Thiele.

bjerg, som ofte var Gæster paa Lindegaarden, en Gang stod og tog deres Overtøj af, og at Godsejeren hjalp sin Datter, der var i en smuk, lysegul Kjole, at dreje en Fløjlsløjfe til Rette i Nakken, et ganske smalt, sort Baand, hvis lange Ender gik lige ned til Kanten af Kjolen; — jeg husker det, som var det i Gaar, det var mit første Bekendtskab med det, man kalder *Moden*.

Paa Oldemors Fødselsdag, som faldt temmelig tidligt paa Aaret, den 2den Maj, kom Anders Gartner og Grethe i stiveste Puds, hun med strikket, rød Uldtrøje, korte Ærmer med kulørte Borter, fin Gyldenstykkens Hue, sort Nederdel, bræmmet med et skinnende grønt Atlaskbaand, og hvidt Forklæde; under dybe Buk overrakte Anders en lille Kurv til Gehejmeraadinden med de første Jordbær — ja, der hændte meget mærkeligt paa Lindegaarden; det ligger snart 60 Aar tilbage i Tiden, saa vi Børn var jo ikke vant til Nutidens moderne Driverier. Lidt efter fik Oldemor sine Livretter bragt op: en Portion Grønkaal med et Stykke kogt Flæsk i og saa Jordbær med Fløde. — Om Aftenen ved Festmiddagen i Salen fik vi smaa Lov til at komme ind og se Kransekagen, inden den blev taget i Stykker; ja, det var en Fest — ikke mindst bagefter at faa noget af den og af de mange Overraskelser, som laa rundt om den paa Fadet: Knallerter, som kunde give Knald, og yndige smaa Dukkebørn af Sukker etc. Ja, Skibbybageren, han kunde! det glemte Oldemor aldrig at fortælle; hun var saa ganske gaaet op i Egnen, at alt, hvad der kom derfra, var *non plus ultra*.

Men Oldemor kunde ogsaa sætte sin Person ind, naar Sorgen ramte hendes kære nærmeste. Saaledes mistede mine Forældre i Aaret 1866 i Oktober to Smaadrenge paa 4 og 2 Aar, som døde af Kighoste; i de første Dage af December blev der født en lille Dreng, som Oldemor selv vilde holde over Daaben; den gamle Dame, der næsten aldrig mere kom udenfor om Vinteren, kørte nu trods sine 88 Aar til Skuldelev Juleaften, hvor Drengen blev hjemmedøbt i vor Dagligstue; jeg ser hele Billedet for mig: den gamle Dame i sin sorte Silkekjole med Haandlinningerne tætnappede paa de vide Pufærmer, holdende det lille Barn paa Armen og med Villies-

sin Hustrus Bedstefaders smukke Eftermæle blandt Stats- og Finansmænd. Dagen efter Holtens Død (12. Maj 1850) begav Wilde sig til København for at meddele Dødsfaldet til Finansminister *Sponneck* og til Kabinetssekretær *Bluhme* (fhv. Præsident i General-Toldkammer-Kollegiet), om hvem han vidste, at han ønskede den afdødes Embede¹).

Gehejmekonferensraad Nicolai Abraham v. Holten,
Storkors af Dbg. og Dbmd., f. 1775, d. 1850.

Wilde skriver: „Under vor Samtale fortalte Bluhme mig, at den afdøde under Danmarks Finansnød kun havde faaet et Statslaan i Stand ved personlig at garantere det med alt, hvad han ejede, da selve Landet ikke havde Spor af Kredit. Paa mit Spørgsmaal om, hvad mere Holten havde udrettet, svarede den gamle Statsmand: „Pris enhver lykkelig, selv om han kun

har haft een *champ de bataille*, paa hvilken han har gavnet sit Fædreland. Det falder ikke i alles Lod."

Denne Bluhmes Anerkendelse blev bekræftet, da jeg i 1852 sammen med min Hustru besøgte gamle Konferensraad *Donner* i Altona, og denne Finansmatador sagde til hende: „Deres Hr. Bedstefader har bedre forstaaet at varetage sit Lands Interesser end sine egne."

Ogsaa fra anden Side er der blevet ydet Holten den Anerkendelse, at han aldrig misbrugte sin Stilling til egen eller sin Families Fordel.

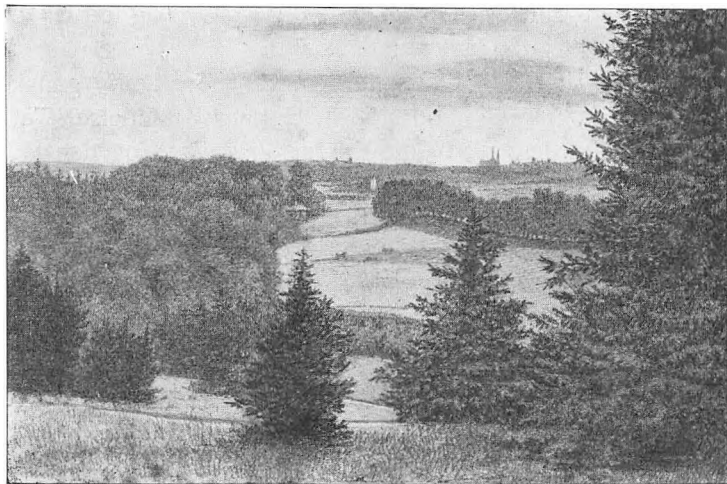
* *
*

Det var i 1809—10, at daværende Mægler N. A. Holten købte Krabbesholm og Lindegaarden. De to Skøder er dateret henholdsvis 30. Dec. 1809 og 31. Jan. 1810 samt tinglæst 5. og 12. Februar 1810.

Krabbesholm var som bekendt oprettet til Hovedgaard i 1673 af Baron *Oluf Rosenkrantz* til Egholm; Jorderne havde forhen tilhørt den i Svenskekrigen 1658—60 ødelagte Landsby Vinderup. Paa det Tidspunkt, da Holten købte Gaarden af Birkedommer *Nørgaard* og Inspektør *Poulsen*, synes den ingen Hovedbygning at have haft; den nuværende er opført af Justitsraad *Trolle*, til hvem Holtens Enke solgte Gaarden efter sin Mands Død. Det havde vel ligget nær, at Holten havde bygget en formaalstjenlig Hovedbygning paa Krabbesholm. At han ikke gjorde det, laa efter Sigende i, at hans Hustru fra første Færd af fattede en afgjort Forkærlighed for Lindegaarden.

Om Erhvervelsen af Lindegaarden fortælles det, at Mægler Holten en Dag, da han kørte ud fra Krabbesholm, kom forbi en Bondegaard i Skibby Sogn, foran hvis Stuehus der stod seks dejlige Lindetræer. De fangede hans Øje — han var ikke for ingenting opkaldt efter sin Morbroder, Maleren Nicolai Abraham Abildgaard; han lod Kusken vende og kørte ind i Gaarden, hvor Bonden stod i Døren for at se, hvem de fremmede var. Holten tog Tyren ved Hornene, som man siger, og spurgte: „Vil De sælge Deres Gaard, og hvad vil De have for den?" Manden kløede sig lidt bag Øret og vred og vendte sig

et Par Gange, saa busede det ud af ham: „Ja, for 20,000 Rigsdaler kontant!“ Hvorpaa Holten roligt tog sin Tegnebog op af Lommen, rakte ham en 1000Rdl. Seddel og sagde: „Resten skal De faa i Eftermiddag.“ Dermed var Gaarden købt. Holten lod atter vende og kørte videre. Det fortælles ogsaa, at da Bonden bagefter fik at vide, hvem Køberen var, blev han gal i Hovedet: Ja, det skulde han have vidst, saa skulde han have forlangt det dobbelte! Men gjort var gjort, og efter kyn-diges Mening var Gaarden bleven betalt med dobbelt saa meget. som den var værd.

Udsigt fra Lindegaardens Have.
Blyantstegning af Just M. Thiele.

Stuehuset paa Lindegaarden var rummeligt, men det skulde jo istandsættes, og da Arkitekt *Koch* havde besigtiget det, kom han til det Resultat, at det var bedst at rive det ned og bygge en ny Stuebygning; men da de seks Lindetræer, som allerede havde givet Gaarden dens Navn, og for hvis Skyld den var bleven købt, da vilde gaa i Løbet, protesterede saavel Ejer som Ejerinde; selv Truslen om, at det vilde blive meget dyrere at istandsætte end at bygge nyt, hjalp ikke. Imidlertid maa man lade Arkitekten, at han forstod sin Opgave: han istandsatte Lindegaarden, saa den holdt i de næsten 60 Aar, Fa-

milien Holten boede der. Lindegaarden med alle de store Vinduer passede i hele sin beskedne Tilbagetrukkenhed udmærket til Lindetræerne og de øvrige landskabelige Omgivelser.²⁾

Det viste sig, da Gaarden blev solgt ved den gamle Gehejmerraadindes Død, at Arkitekten havde stivet de gamle Mure af med Kobberplader under Pudsen. Den Hestehandler, som havde købt Gaarden, var ikke sen til at pille Kalkpudsen af, ja rive hele Huset ned og samle Kobberet i Bunke, og efter Sigende fik han lige saa meget for Kobberet, som han havde givet for hele Gaarden, hvilken han, lemlæstet som den var, solgte til Kammerherre *Treschouw* paa Krabbesholm, der lagde den ind under sit Gods som en Avlsgaard og lod Haven blive Græsgang for Ungkvæg.

Haven, der hørte til Lindegaarden, var selvfølgelig ganske ubetydelig, da Gaarden kom i N. A. Holtens Besiddelse. Terrænet om Gaarden var baade sandet og bakket, og den lavt liggende Del deraf var moseagtig, saa det egnede sig ikke til Agerbrug. Holten tog nu fat paa at omskabe det til en Park, skønt han aldrig brugte saa pretentiøst et Ord: Parken blev altid ved med at hedde „Lindegaardshaven“.

Under kyndig Gartnerledelse³⁾ lod han de sandede Bakker kulegrave, Læbælter plante, Moserne udgrave til Damme — og Parken blev saa skøn, at der den Dag i Dag gaar Ry af den. Den har da ogsaa glædet utallige Mennesker — langt flere end Slægten, der boede indenfor Husets grønmalede Mure.

Kommandør Wilde opgiver et Sted i sine Memoirer, at det, vistnok Skovloddet ved Krabbesholm iberegnet, var mellem 20 og 30 Tdr. Land, som Holten lod beplante.

Næppe har dog nogen glædet sig saa inderligt over al den Naturskønhed, her var fremtryllet, som Oldefar selv. Hans Plantninger var hans Stolthed — baade Lindegaardshaven, Krabbesholmskoven og den lille Saltsøskov. I et Brev til sit Barnebarn, *Ida Thiele* (senere gift Wilde), da hun sytten Aar gammel var paa Rejse med sin Fader, Professor *Thiele*, og Stifmoder, *Hanne*, f. *Aagesen*, udtaler Oldefar sin store Glæde over den nu trediveaarige Skov, som han kører rundt i, og han noterer udtrykkeligt, at hans System med Kulegravning og

Læbælter har vist sig at være rigtigt i Modsætning til den Fremgangsmaade, der anvendtes ved andre Plantninger der paa Egnen. Men først og sidst takker han Gud, som har lagt sin Velsignelse til. At Oldefar havde saa god Forstand paa at udnytte og behandle Terrainet, var ikke særlig forbavsende for den, der erindrede, at han var Dattersøn af den ogsaa her i Roskilde velkendte Arkivtegner *Søren Abildgaard*, om hvem *K. Rørdam* i *Genealogisk Tidsskrift* Nr. 12, 1913, skriver følgende:

„Arkivtegneren Søren Abildgaard var blandt andet — foruden at være en meget dygtig Tegner, ja, man kan godt sige Kunstner i sit Fag — en *fremragende dygtig Geolog*, der baade forstod at gøre originale geologiske lagttagelser og fremstille det iagttagne klart uden at være hildet i Datidens mange latterlige doktrinære Anskuelser.

Saaledes fremkom i 1759 Abildgaards smukt udstyrede „Beskrivelse over Stevns Klint og dens naturlige Mærkværdigheder“, et for sin Tid ganske fortrinligt Værk, osv. I 1776 kom i det kort forud stiftede Landhusholdnings-Selskabs Skrifters 1ste Bind hans Afhandling om Mergel, et ca. 150 Sider stort Værk, der maa siges at indeholde gode Oplysninger om de i Danmark forekommende og benyttede Mergelarter og andre i Jordbruget anvendte Jordarter.“

En anden af N. A. Holtens Interesser var Heste. Han havde altid mange og smukke Heste opstaldede paa Lindegaarden, og han havde et helt lille Stutteri, hvorfra alle de Gaardmænd, som dengang hørte under Krabbesholm, blev forsynede. Men ogsaa denne hans Interesse holdt sig indenfor Hjemmets nærmeste Periferi, idet ikke Væddeløb og den Slags Halløj men Rideheste, Køreheste og ypperlige Avlsdyr var hans Felt.

Klangene fra de gamle Dage naar En undertiden fra de Steder, hvor man mindst venter det. Saaledes sad der heroppe i Skt. Olsgades Stiftelse indtil for faa Aar siden en gammel Frøken *Wulfsberg* paa over halvfems Aar. Engang da jeg besøgte hende for at bringe hende Hilsener fra fælles Bekendte, og hun da hørte mit Navn, udbrød hun: „Aah, saa er De maaske i Familie med Gehejmerraad Holten paa Lindegaarden? Ja, i mine unge Dage var jeg hos Værtens paa

Her fødtes hans Børn, hvoraf min Fader, *Hans Nicolai*, var den ældste, Etatsraad *Just Johan Holten* den næstældste; der var endnu fem yngre Børn.

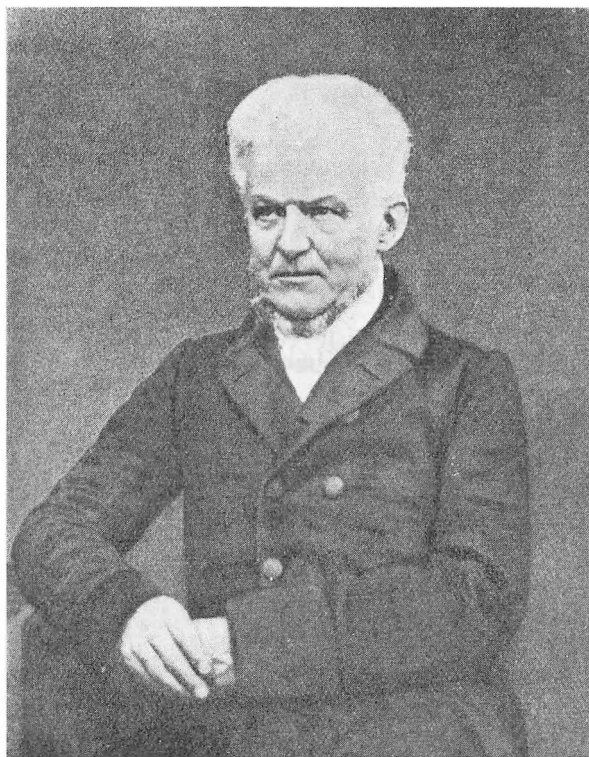
At Bedstefader valgte at blive Præst, og det netop en beskeden Landsbypræst, skyldtes formentlig den Indflydelse i kristelig Henseende, som hans tidligere Lærer, *Christian Sundbye* havde paa ham. Pastor Sundbye hørte til de Mænd, som stod den grundtvigske Retning nær; det kom Bedstefar aldrig til at gøre, hans religiøse Standpunkt blev nærmest det højtkirkelige, fjernt fra den Rationalismens Aand, der prægede flere af hans samtidige, bl. a. hans Ungdomsven og Svoger, Præsten *Fritz Storck* i Skibby (gift med Bedstemors ældre Søster, Grethe).

Der blev nu og da, bl. a. af Biskop *Mynster*, der havde overført sit Venskab for Oldefar paa hans Søn, gjort Forsøg paa at faa den dygtige og evnerige Præst til at ombytte Landsbykaldet med et Hovedstadsembede. Disse Forsøg strandede paa Bedstefars bestemte Villie om at blive ved det Valg, han engang havde truffet. Hans hele beskedne Karakter har vistnok gyst tilbage ved Tanken om de Fristelser til Forfængelighed, som sandsynligvis vilde have mødt ham paa en fremskudt Plads i Hovedstaden.

I 1850 udnævntes Hans Christian Holten til Provst for Lyng-Frederiksborg, Ølstykke og Horns Herreder. For bedre at kunne varetage sin Provstegering og navnlig kunne ofre en Del Søndage aarlig paa Kirkevisitatser ønskede han og fik ogsaa i Aaret 1855 min Fader ansat som sin personelle Kapellan. I denne Stilling forblev min Fader, indtil han i Marts 1868 blev Pastor vicarius i Ferslev og Vellerup, da derværende Provst *Aleth Hansen* blev Kultusminister.

Allerede i 1862 havde Bedstefar søgt sin Afsked fra Provsteembedet og fik den i Foraaret 1863. Det var Vanskeligheder med Provstiets Skolevæsen, foraarsagede ved Loven af 8. Marts 1856, der særligt ansporede ham til at søge sin Afsked. Desuden fandt han ikke hos Biskop Mynsters Eftermand, Biskop *Martensen*, den Støtte, han mente at kunne gøre Krav paa overfor den Modstand, som netop den ovennævnte Visitatsvirksomhed vakte i Provstiet. Biskop Mynster havde

var en gammel, brøstfældig Bygning, og Oldefar lod da for egen Regning bygge en ny. Skønt Kaldet ikke blev bebyrdet med noget Byggelaan, ankedes der dog over, at selve Vedligeholdelsen af det nye, statelige Stuehus, grundmuret og teglhængt, vilde blive en Byrde for fremtidige Præster. Pastor

Provst Hans Christian Holten,
Ridder af Dannebrog, f. 1800, d. 1873.

Holten gav da Afkald paa „Indløsningssummen“, der saaledes for al Fremtid er bortfalden for Skuldelev-Selsø Sognepræstembede.

Præstegaarden brændte i 1841 og genopførtes i nogenledes samme Skikkelse som før Branden.

Her levede Hans Christian Holten indtil sin Død den 18de Juni 1873, overlevende sin elskelige Hustru i enogtyve Aar.

Han synes at have faaet en streng Opdragelse, saadan som Tiden fordrede det, og skønt han og hans Søstre imod Tidens Skik fik Lov at sige „du“ til deres Forældre, saa blev der dog holdt paa Sæder og Former Forældre og Børn imellem, som senere Slægter ikke har bevaret. Saaledes husker de gamle i Familien endnu at have set Hans Christian Holten som aldrende Provst knæle ned paa sit højre Knæ og kysse sin Moders Haand, naar han kom paa Besøg hos hende.

Han blev ikke sat i nogen offentlig Skole men undervist af Huslærere i Hjemmet, vistnok tildels sammen med sine Søstre; 17 Aar gammel dimitteredes han privat som Student. Denne lidt afsondrede Opdragelse bevirkede, at han saa godt som ingen jævnaldrende Kammerater havde i sin Opvækst og ikke kom til at knytte noget Barndomsvenskab; derimod sluttede han sig i sine Studieaar til sin senere Svoger Just Thiele og til Brødrene *Storck*, *Christian Wilster* og andre.

Det var hans Ønske at blive Marineofficer, men hans Moder modsatte sig denne Plan med en saa nervøs Bestemthed, at den maatte opgives.

Som Søn af en rig og anset Mand kunde han nu med de ypperlige Evner, han selv var i Besiddelse af, sikkert have haft en glimrende Livsbane for sig, hvilket Studium han saa end havde valgt. Til almindelig Forundring valgte han Teologien og tog Embedseksamen med *egregie* i 1823.

Umiddelbart efter forlovede han sig med sin et Aar yngre Kusine Anna, Datter af hans Farbroder *Hans Severin von Holten*; denne var død ung, og da hans Enke faa Aar efter hans Død giftede sig igen, voksede Datteren Anna mest op i Nicolai Abrahams Hjem sammen med dennes Børn.

Ogsaa da det gjaldt Valget af Brud, mødte den unge Hans Christian haard Modstand hos sin Moder; men her lod han sig ikke bøje.

Fra Juni 1824 til December 1825 foretog han en Udenlandsrejse til Tyskland, Italien og Frankrig. I Juni 1827 udnævntes han til Sognepræst for Skuldelev og Selsø Menigheder i Horns Herred; samme Aar, d. 9. September, viedes han til Anna Holten i den nyopførte Sæby Kirke.

Præstegaarden i Skuldelev, som fra nu af blev deres Hjem,

han Aaret iør sin Død ved sit Guldbryllup giver Guldbruden en større Sum Penge til Restauration af Gershøj Kirke; han følte selv, at hans egen Arbejdstid snart var udløbet.

* *

*

I Lindegaardshjemmet opvoksede Nicolai Abraham og Hanne Holtens tre Børn. Sønnen, Hans Christian, var ti Aar, da Gaarden blev købt. De to Døtre var noget yngre. Ida, den ældste af dem, døde sytten Aar gammel. Faderen satte et hvidt Marmorkors paa hendes Yndlingsplads i Haven; men ved hans Død blev det flyttet til Familiegravstedet paa Assistens Kirkegaard i København. Den yngste, Sophie, blev i 1829 gift med *Just Mathias Thiele*, den senere Professor og Etatsraad, en fin Litterat, muligt bedst kendt som Thorvaldsens Biograf og den, vi væsentligt kan takke for, at Thorvaldsens Arbejder blev reddet for hans Fædreland. Han blev sin Hustrus Forældre en kærlig Svigersøn, som i sine Memoirer har sat dem mangt et velklingende Mindesmærke.

Efter at have født ham to smaa Døtre, Ida og Hanne, døde Thieles unge Hustru i 1835. De to Smaapiger blev opdragne hos deres Bedsteforældre paa Lindegaarden og var disses Solskin og Glæde, indtil de senere hen giftede sig, Ida med Kommandør i Søetaten *Alexander Wilde*⁵⁾ og Hanne med Kammerherre, Oberst *Frederik Lønborg*.

Det var til Glæde for de to Børnebørn, at det af alle Slægtens Børn højt beundrede „Lindehus“ blev bygget i Lindegaardshaven: et lille Træhus med to Værelser, Køkken og Spisekammer, alt møbleret med Bohave af passende Størrelse for Børn. To smaa Marmorbuster af den lille Ida og Hanne, huggede af *Bissen*, prydede den diminutive Dagligstue. De var vistnok blevet til, dengang Bissen efter Sophie Thieles Død modellerede den skønne lille Gruppe af hende og begge Børnene, kaldet „*Caritas*“. Thiele lod den støbe i Bronze og ciselere af *Lodberg*. Den kgl. Porcellænsfabrik har senere bragt den i Handelen i Biscuitgengivelse.

Det vil sikkert ikke være uberettiget at dvæle med nogen Udførlighed ved Sønnen *Hans Christian Holten*, saa meget mere som hans hele Livsgering blev knyttet til Lindegaards-egnen.

Hotel „Prinsen“, og jeg husker godt, hvad for et Postyr der blev, naar Holten kom med sit Firspand og i Reglen skiftede friske Heste her, for at han kunde komme saa meget hurtigere til Helsingør — eller omvendt til Lindegaarden; ja, Kaptajn *Sveistrup* vilde nu altid selv tage imod ham. Da Banen i 1847 blev aabnet, vilde Gehejmeraaden prøve den nye Befordring, men det blev han nok snart ked af; han maatte staa en halv Time ved Billethullet for at faa Billet, og saa holdt de ved hver Station, saa han forsikrede Kaptajnen, at han kom meget hurtigere afsted, naar han kørte med sin egen Befordring; ja, sikke nogle Heste han havde!”

Den gamle Frøken Wulfsbergs Erindring om Oldefars Følelser for den nye Jernbane stemmer ganske overens med, hvad han selv skriver i ovennævnte Brev til Ida Thiele. Han omtaler ogsaa her, at Jernbanen gav Anledning til mange og næppe altid lige velkomne Besøg: „Forleden fik Præstens i Glostrup Besøg af 36 Personer, da de efter endte Anstrengelser var komne i Seng, og om de i deres Aftenbøn takkede Vorherre for Jernbanen, taler Historien ikke om; men næppe havde de lagt sig, saa ringede de 36 Personer paa Porten for at bede om Husly, om det saa kun var paa en Stol — de havde ingen Billet kunnet faa, Vognene var overfyldte.”

Samme Brev er forøvrigt typisk for N. A. Holten, idet det helt igennem aander den varme Kærlighed, som var egen for ham ikke blot overfor sit Barnebarn eller sine Slægtninge overhovedet, men overfor alt og alle. Som Professor Thiele, hans Svigersøn, sagde om ham: „Skulde han have haft et Motto, burde det have været: *Kærlighed til alt og alle.*”

Denne Kærlighed var virksom alle Vegne, hvorhen hans Haand kunde naa: Husene og Gaardene ved Sæby og Gersbøj blev opbyggede og Haver anlagt ved dem.⁴⁾ Sæby Kirke blev underkastet en gennemgribende Restauration. Holten valgte sin Tids dygtigste Arkitekt, Etatsraad Koch, til at udføre denne, men det maa vel siges at have været selve Tiden, der manglede den rette Forstaaelse af Stil, saa Kirken blev opbygget i en altfor tør Gotik med for spidse og indsnævrede Vinduer osv.

Det falder udmærket sammen med Oldefars hele Aand, at

kjole med sin lille Spade og kastede tre Skefulde Jord ned paa Kisten, som vi ellers var vant til at se, naar vi fra Havesiden stod op paa de store Sten i Kirkegaardsmuren og fulgte Ceremonien ved de vanlige Begravelser. — —

Bedstefaders Godhed mod hans Børn havde vist sig, da Oldemor døde, idet han delte sin Arv imellem dem og kun beholdt en mindre Sum for sig selv. Og Gavnildheden strakte sig videre; selvfølgelig havde han bestemt, at Hanne Bendahl skulde have Pension, naar han døde; men det er blevet mig fortalt af dem, der passede ham under hans Sygdom, at naar han hørte hende hoste (hun var brystsvag), lagde han mere end een Gang flere Hundrede Kroner paa Pensionen, og tilsidst fik hun Lov til at faa Møbler og alt, hvad der hørte til et lille Hjem, lige til Sølvtøj og Dækketøj. Ogsaa Pigerne og Karlene, som alle var gamle i Gaarde, arvede hver især en pæn Sum efter ham, — og naturligvis fik Sognebørnene et Par Legater. Pengene strakte i 1873 betydelig længere end nu, men enhver lever og handler jo efter den Tid, som han hører til.

Hans Godhed mod Mor og os Børnebørn, da Fader var død, og vi i Ferierne atter gæstede Skuldelev, var som et mildt Kærtegn for hver især, og hvis en af os kom i en en eller anden Forlegenhed, hvor han saa, vi havde svært ved at klare os, kunde man være sikker paa hans ridderlige Hjælp. Det var derfor mange og dybtføjte Taarer, der randt fra alle Børnebørnenes Øjne den Dag, da hans Kiste stod midt i Havestuen, og ikke mindst da den blev baaret op gennem Haven til Kirken. — —

Det hændte i mine tidligste Barneaar, saa tidligt, at jeg ikke endnu selv gik i Kirke, at man kom op i Præstegaarden, og Folkene sagde til os: „Hys, det er vist bedst, at I skynder Jer hjem, for Kongen (Frederik VII) er i Kirke i Dag, og han og Grevinden skal spise Frokost hos Provsten.“ Og det hændte den Sommer, Bedstefar var død, og vi Børn med Moder fik Lov at tilbringe Ferien endnu en Gang i Skuldelev. at en af de sidste Dage kom *Grevinde Danner* med sin Hofdame, Frøken Lützen; hun havde været borte fra Landet, da Bedstefar døde, og nu kom hun for personlig at lægge en Krans paa

Barnemunde, som hver Uge fik Maden oppe i Provstens store Folkestue? Man havde jo dengang hverken Asyler eller Folkekøkkener og alt, hvad man nu har.

Fastelavns Mandag var i min Barndom en særlig Festdag for Befolkningen i Skuldelev; alle de store Gaardmænd kom da ridende paa nogle vælige Gangere, og lige nedenfor Sprøjtehuset, mellem to Træer paa Skibbyvejen, ophængtes en Trætønde, som Rytterne i skarpt Trav huggede til, indtil den søndret faldt til Jorden. Derpaa samledes de ridende i en smuk Kavalkade og red op i Præstegaarden, hvor Bedstefar stod paa Trappen, gratulerede Kattekongen og indbød alle Deltagerne til at komme indenfor, hvor de saa blev beværtet med Kager og Vin, og Kattekongens Skaal blev drukket.

Det ceremonielle, næsten lidt militæragtige, der var ved Bedstefars Person, og hvoraf hele hans Hus bar Præget, faldt mulig udenfor det sædvanlige Landsbyliv; han brugte en Klokke, der hang i Studereværelsets Vindue, for at kalde Karlene op, naar han skulde tale med dem, og vi smaa, som fik Lov til at opholde os i Køkkenet, saa altid med Forbavselse det Spjæt, som det gav i Peter Tjener, naar Provsten ringede efter Barbervand; et saadant Par smaa Klokkeslag satte Tempoet op i Galopløb.

Præcision og Statelighed var der ogsaa over Gudstjenersten, som han forrettede, lige fra den kjoleklædte Skolelærers Indgangsbøn til Sangen, som denne ogsaa ledede; man kunde sige, at der var en Stilfuldhed over det hele, som stemte endogsaa Smaabørn til Stilhed og Andagt. Men der kom aldrig den livsglade Jubel ind i Salmesangen, som Sønnen Pastor Hans Nicolai Holten kunde faa Menigheden med i: et Kor af glade Stemmer, som løftede hverandre opad, helst i enkelte af Grundtvigs Salmer; nej, Skuldelevprovsten var og blev aldrig Grundtvigianer, han var og blev høj Kirkelig og holdt ogsaa her paa det strengt formelle. Hvor gjorde det ikke et dybt Indtryk paa os Børn, da vi en Dag saa Graveren putte en Kiste ned i en Grav udenfor Kirkegaardsmuren, fordi han, som laa i den, havde været „uartig“ og taget sig selv af Dage; og Graven blev kastet til, uden at Bedstefar kom i Præste-

isnedes, naar han fortalte om sin natlige Færd over Lüneburg Hede: hvorledes Vognen blev standset, men hvorledes det dog lykkedes at fortsætte Rejsen uden videre Overlast. (Da jeg en Menneskealder senere passerede Lüneburg Hede, saa mine Øjne paa den nu snart tilplantede Flade med udelte Interesse.) Bedstefar havde Landskabsmaler Harder med i Vognen. Da de endelig standsede udenfor Ponte Molle, gik de ganske naturligt ind paa et Osteria, hvor ogsaa danske Kunstnere holdt til, og det var ingen lille Overraskelse, da Just M. Thiele lidt efter kom. „Endelig!“ sagde han, da han saa Vennen Chr. Holten; han havde allerede faaet Besked om at leje Værelser til ham, og Bedstefar kom saaledes til at bo midt op i en dansk Kunstnerkoloni, bl. a. bestaaende af *Bissen* og *Ernst Meyer*, og han vedblev at frekventere de Steder, hvor de mødtes ved Spisetiderne. Ogsaa ganske smaa Oplevelser, som f. Eks. hvorledes man købte Kastanier paa Gaden og gik og pillede og spiste dem, fik vi at vide. Kampagnen, Sabinerbjergene, Tivoli og Frascati var ganske som gamle Bekendte, da jeg selv kom dertil — en herlig Fædrearv havde den gamle Mand givet sine Børnebørn, alt imens man nød den danske Æblegrød med kogt Faaremælk.

Bedstefar havde samme Kærlighed til at plante som Oldefar, kun holdt han sig indenfor Dimensioner, der passede til en Landsbypræstegaards Omraade. I Haven findes endnu enkelte sjældne Træer, som han har plantet, ligesom den hele Have i alt væsentligt er anlagt af ham. Lunden bag Kirkegaarden er der endnu, og ude paa Mosen gror endnu de Elletræer, som han stak i Jorden. Jeg har hørt, at det blev lagt ham til Last, at han kørte til sin Annekskirke med fire Heste; ja, hvem vilde vel nu forarges, om Præsten kom selv i Flyvemaskine — Automobil er jo snart gammeldags! — og Bedstefar, Skuldelevprovsten, kørte aldrig med fire i min Levetid; men vist er det, han satte Pris paa et smukt Køretøj, og Kusken skulde forstaa, hvad det var at køre en Vogn fint for Døren, ellers risikerede han, at Provsten sprang op paa Bukken og selv tog Tømmerne. Naar de smaa Landsbypiger stod kniksende ved Vejkanten, naar han kørte gennem Byen, var det saa ikke en pæn Sigen Tak for Mad fra alle de mange smaa

da jeg var 2½ Aar gammel: Faster Annas Bryllup med senere Kammerherre *Linde*. Vi Børn blev naturligvis holdt borte fra alle Festligheder; hvordan det nu end er gaaet til, ved jeg ikke, men jeg stod i den store Havestue, og saa kom Fader og Faster Anna og gik ud paa Havetrappen, hvorpaa Fader tog en Paraply og slog den op over Faster Anna, som havde hvid Kjole og Brudeslør paa, og derpaa spadserede de Arm i Arm afsted til Kirken -- endnu den Dag i Dag ser jeg den hvide Kjole mod de grønne Træer udenfor og Faders sorte Præstekjole med hvide Bojetter^e) ved Hænderne.

I denne Havestue spiste vi næsten altid til Middag om Vinteren; vi smaa sad lydløst artige ved Bordet og turde næppe se paa Tjeneren Peter, vor gode Ven, af Frygt for at komme til at le; men des mere havde man saa Tid til at se paa Ernst Meyers store Billede: Gadeparti fra Rom, som hang midt over Klaveret — Harders lille, næsten silhouetagtige Billede fra Italien med Just Thiele siddende paa et Udsigtspunkt -- Marstrands dejlige lille Billede fra Frederiksborg Slot, — og naar man rejste sig fra Bordet, saa man ikke mindst paa Juels Portræt af Maleren Nicolai Abraham Abildgaard med Kalvekrøjs og smuk, gulbrun Kjole, der nok i sin Skønhed kunde tiltrække sig et Barneøj. Desværre gik dette Billede tabt ved Kristiansborgs Slotsbrand, medens det var henstillet til Opbevaring paa Galleriet under senere Etatsraad Just Holtens Ophold i Ægypten. Der var nok at se paa alle Vegne, store, smukke Familieportrætter af Oldefar og Oldemor og mange andre; men mest af alt interesserede dog Billederne fra Italien — store kolorerede Kobberstik hang i Spisestuen paa 1. Sal, der kun blev benyttet som saadan om Sommeren — Sagen var nemlig den, at naar Middagen f. Eks. begyndte med Makaroni, saa begyndte Bedstefar straks at fortælle om sin Udenlandsrejse — og det var et fuldstændig uudtømmeligt Emne. Da han som ovenfor nævnt treogtyve Aar gammel havde taget sin fine teologiske Embeds-eksamen, gav Oldefar ham et Køretøj, hvormed han kørte lige fra København til Rom. Rejsen har jeg allerede omtalt i det foregaaende, og det er jo indlysende, at der var nok at høre — ogsaa efterhaanden som de lyttende Øren blev ældre og ældre.

Noget af det første, jeg mindes, var, hvordan vi gennem-

selv opfordret Bedstefar til at udøve denne Virksomhed, og Bedstefar hengav sig med stor Kærlighed og Nidkærhed til den. Forøvrigt endte det vistnok i Begyndelsen noget spændte Forhold mellem den gamle Provst og Biskop Martensen i god Forstaaelse.

Nu havde Bedstefar ikke mere Brug for en Kapellan men kunde selv varetage hele Præstegerningen i sine Sogne. Min Fader søgte da andet Embede og blev i December 1868, som ovenfor omtalt, udnævnt til Sognepræst for Torning og Lysgaard.

Dermed ophørte min Faders Virksomhed paa den gamle Egn. Befolkningen i Skuldelev havde vist haabet, at han med Tiden skulde blive Bedstefars Eftermand, men han døde allerede i 1871, to Aar før Bedstefar.

Fra mine Barneaar, først i selve Skuldelev Præstegaard og derefter, da Familien voksede, i Kapellaniet ved Foden af Kirkebakken, har jeg en meget levende Erindring om min Bedstefar. Hans Godhed mod de smaa Børnebørn var almindelig kendt. Endnu findes der enkelte gamle i Familien, som husker, hvorledes han anbragte de smaa Drengene tilhest paa sin Nakke med Benene hængende ned fortil; han holdt dem saa med Hænderne om Anklerne og gjorde nogle lange Spadsereture gennem Stuerne med alskens fornøjelige Spring og Sving og Tilraab til den smilende lille Rytter. De smaa Piger fik, naar de kom f. Eks. i en højrød Kjole med sorte Prikker, et „Goddag, min lille Mariehøne!“

I Dagligstuen, der var solfyldt — med tre store Vinduer ud til Gaarden —, var der ved det midterste Vindue en Forhøjning med Skuffer i, som vi selv kunde trække ud og tage Billedbøgerne frem af; vi sad saa paa Gulvet og saa i dem, og kun f. Eks. Lyden af en Vogn kunde faa os til at ryge op paa en af Stolene og se, hvem det var, der kom. Naar der saa kom Gæster, sagde Bedstefar som Regel, især naar der var Damer med, til Husbestyrerinden, Frøken Bendahl: „Ja, lad os saa faa Chokolade, og giv Børnene en Kop med; de kan godt sidde ved Forhøjningen, naar de har lagt Bøgerne paa Plads.“

Den første Oplevelse af en Familiebegivenhed tildrog sig,

sin gamle Vens Grav. Moder tog imod hende, og vi Børn maatte ind og forestilles; da gled for al Tid den Folkesnak, som smaa Gryders Øren ogsaa havde hørt, fuldstændig bort — om f. Eks. Mangel paa Dannelse, og hvad ved jeg —. Vi saa kun en venligt smilende Dame, som med oprigtig Sorg hørte Beretningen om Bedstefars sidste Dage, og fuld af Godhed tillod hun os at følge sig op paa Kirkegaarden med Kran-sen, som hun selv bar og lagde paa Graven. —

Med Bedstefars Død forsvandt Familien Holten fra Horns Herred, hvor den havde levet og virket i over tresindstyve Aar; men i Befolkningens Erindring lever endnu Mindet om den. Det mærker vi, de yngre i Slægten, som nu selv er bleven de gamle, naar vi gæster de Steder, hvor vi færdedes i vor Barndom.

Af Provst Holtens første Eftermænd i Kaldet har jeg hørt Klager over, at det ikke havde været let at komme efter ham: Befolkningen havde vænnet sig til, at deres Præst aldrig tog Betaling for kirkelige Handlinger, og at, som det er bleven sagt, „hans Køkken og hans Pung stod altid aaben for hvem, der trængte til Hjælp“.

Da jeg en Dag i Sommer uventet kom til Skuldelev og besøgte Familiegravstedet i Hjørnet ved Kirkegaardsmuren, saa jeg, at der var sat en lille Buket friske Blomster paa Bedstefars Grav — mere talende end mange Ord om trofast Erin-dring efter et halvt Aarhundrede.

Jeg gæstede ogsaa Lindegaardshaven — skøn endnu i sit Forfald. Jeg husker, at den gamle Maler, Etatsraad *Lorenz Frølich* efter et Besøg paa Krabbesholm for en lille Menneskealder siden udtalte sin Beundring for Terrainets ypperlige Be-plantning og for de mange sjældne Træer, som endnu den Gang fandtes. Mange af dem staar den Dag i Dag: ægte Ka-stanie, Akacie o. fl.

Skønnest og mest drømmende staar de seks Lindetræer ved den øde, af Grønsvær dækkede Hustomt. Deres bløde, tætte Løv vugger frem og tilbage i Sommersolen og synes at sige: „Er vi ikke dejlige endnu?“

Men Lindegaards-Eventyret kommer aldrig tilbage, i det mindste ikke for vor Slægt — det sidder gemt som brogede

Evighedsblomster i snart aldrende Menneskers Barndomserindringer, — og naar de bliver tagne frem, dufter de lige saa vidunderligt som den Potpourri, Oldemor lod lave af Rosenbladene i Lindegårdshaven, og som i en stor kinesisk Bojan gik rundt i Familie kredsen, at enhver kunde tage sig en lille Pris.

NOTER.

- 1) Bluhme fik Embedet og beklædte det, indtil det i 1858 blev ophævet.
- 2) Jeg skylder min Fætter, Kontorchef Knud Holtén, Tak for Laanet af hans Faders, afd. Etatsraad Just J. Holténs, skriftlige Optegnelser, som jeg for den rent historiske Side af Sagen har støttet mig noget til. Af disse Optegnelser laaner jeg følgende Beskrivelse af Lindegården:

Noget, der lignede en herskabelig Hovedbygning, fandtes heller ikke paa Lindegården; men det gamle Bindingsværks Stuehus blev oppudset, malet og tapetseret, og da det var rummeligt, afgav det en hyggelig Landbolig for mine Bedsteforældre og Gæsteophold for en skiftende, talrig Kreds af Slægtninge og Venner Sommeren igennem.

Naar man fra Alléen, der begyndte ved Gartnerhuset og gik til „Egholmsmarken“, var drejet ind igennem „Strædet“, havde man midt for sig den store Staldbygning, hvor Gaardens rundelige Hestebesætning og de mange Køreheste, som Grandpapa altid holdt, var opstaldede, og saa drejede man tilvenstre ind gennem den stærkt forhøjede Indkørselsport og holdt da for Døren, hvor en Tjener i graat Livré med sort Fløjls Krave og hvide Knapper lukkede op.

Mærkeligt nok fandtes der ingen Havestue: naar man var stegen af ved Døren ud til Gaarden, kom man ind i en Gang, der gik tværs igennem Huset og delte det i to lige store Dele: tilvenstre Dagligstuen, Kabinettet og Salen, der gik helt igennem Huset og var den egentlige Spisestue, da der næsten altid var for mange til, at de kunde faa Plads i den titulære Spisestue ved Siden af Køkkenet. Indenfor Salen var det saakaldte hvide Gæstekammer, Husets fornemste Gæsteværelse, ligesom Salen med Vinduer baade til Gaard og Have. Tilhøjre for Gangen var Grandpapas to Værelser til Haven, „Trappestuen“ til Gaarden, Spisestuen, det skotske Gæstekammer (saaledes kaldet efter et tærnet Tapet) og „Brandstuen“, et Gæstekammer, der var kaldt saaledes af en ældre Slægts unge Mennesker, der havde haft for Skik at samles der om Aftenen til Tobaksrygning og Passiar. I en kort Sidefløj ved Siden af Spisestuen var Køkken og Spisekammer. Fra „Trappestuen“ gik man op til Kvistetagen, hvor Bedsteforældrenes Sovekammer laa i Midten;

adskilt derfra ved en lille Forstue var Ida og Hanne Thieles Værelse. For den ene Ende af den lange Gang var et Gæstekammer, for den anden Ende to Gæstekamre, „Tantekammeret“ og „Kusinekammeret“.

Huset var hyggeligt, men den største Herlighed ved Stedet var den uforlignelig dejlige Have. Lige udenfor Havedøren overfor Indgangsdøren fra Gaarden stod seks mægtige Lindetræer, der dannede en Højsal, som ofte paa smukke Sommerdage blev benyttet som Spisesal. Tilvenstre laa Lindehuset. Det var et lille Træhus med to Værelser, Køkken og Spisekammer; Værelserne var møblerede, det største midt i Huset som Dagligstue, det mindre som Sovekammer, og med en Dukkeseng. Ellers var Møblerne af en saadan Størrelse, at Børn kunde benytte dem. Lindehuset var nærmest bygget for Kusinerne Ida og Hanne Thiele. Men ogsaa vi Skuldelevs-Børn, Nicolai, Juliane og jeg, var ganske som hjemme i det lille Hus.

Midt for Havetrappen og de seks Lindetræer var en Laage ud til Alléen, der delte Haven i to Dele; tilhøjre for Hovedbygningen var Billardhuset, og forbi dette førte Gangene saa ud i de store Parkanlæg, Grænebakken, Spurveskjul, Hundebakken, Dammene, Mosen osv., alt paa samme Side af Alléen som Hovedbygningen. Paa den anden Side af Alléen var Frugt- og Køkkenhaven, Drivhuse med Vindruer og Blomster, foruden et Parkanlæg, hvorfra udgik en Sti, der igennem bredere og snævrere Plantninger førte helt over til Krabbesholm.

Saaledes var de ydre Omrids af det Hjem, som mine Bedsteforældre efterhaanden dannede i Tidsrummet indtil Fyrreerne, og som jeg erindrer det fra min Barndom indtil 1869, da Grandmama døde. At Livet formede sig forskelligt i de vekslende Tider, er en Selvfølge. Den skarpeste Grænse falder ved 1850, da Grandpapa døde.“

- 3) Her paa Egnen kan det mulig have Interesse at faa Navnene paa de dygtige Gartnere, som har anlagt delvis Parken og den store Frugthave og Driverierne. Afd. Gartner Nicolai Holten Bechtolsheim har samlet nedenstaaende Oplysninger:

Carl Adolph Wulff blev Gartner hos Konferensraad Holten efter i 6 Aar at have besøgt de største Haver i Europa. 1826 blev han Slotsgartner ved Frederiksberg.

Fedor Christian Hindberg var oplært hos Slotsgartner Teisen, Frederiksberg, og i Botanisk Have. Rejste til Holland, vandrede gennem Belgien, Elsass, Schweiz, Østrig til Berlin, gjorde ogsaa en Afstikker til Italien. 1835 kom han til Lindegaarden; i Begyndelsen af 52 eller 53 flyttede han fra Lindegaarden. Senere blev han Gartner paa Enrum ved Vedbæk, hos Greve Danneskjold-Samsøe.

Gartner Møller var hans Eftermand men kom til Frydendal;

især skal det have været hans Ry som Rævefanger, der forskaffede ham denne Plads.

Efter ham rykkede den foran nævnte Anders Havekarl op og blev Chef for den store Have; Gehejmerraad Holten var da allerede død for flere Aar siden, og Forholdene ændredes lidt efter lidt, saa de bedre stemte med Ejendommens Karakter af Enkesæde.

Af Frugt og Grøntsager avledes der i store Mængder: Asparges, Artiskokker, Vindruer og Jordbær under Glas — foruden ganske daglige Grøntsager, som al Slags Kaal etc. Dengang var der jo ingen Jernbaner til at bringe disse Varer fra sydlige Lande.

- 4) Endnu bærer en Samling kønne Huse Syd for Krabbesholm Skov Navnet *H o l t e n s m i n d e*. Det var Boliger, Holten lod opføre til sine Arbejdere paa Krabbesholm, hvert Hus med et Tilliggende af mindst 4 Tdr. Land. Husene er nu gaaet over til fri Ejendom og solgt fra.
- 5) En af Ægteparret Wildes seks Børn, Ida Johanne, blev gift med Bankdirektør *S c h r a m* i Roskilde.
- 6) „Bojet“, sandsynligvis af fransk „poignet“ = Haandlinning.

Billederne af N. A. v. Holten og H. C. Holten er gengivet efter Fototypier i Th. Hauch-Fausbøll og H. R. Hiort-Lorenzen: *Patriciske Slægter*. Anden Samling. 1911.